

เสียงปฏิภาณ ชุด ช - จ - ช ในบริเวณรอยต่อของภาษาไทยถิ่นในจังหวัดอุดรดิตถ์

นางสาว วัลจิณี ชุติวัตร

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต

ภาควิชาภาษาศาสตร์

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พ.ศ. 2534

ISBN 974-578-732-9

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

017522

11๗๑๑๑๗๑

THE CH - C - S CORRESPONDENCE SET IN THE TRANSITION AREA
OF THAI DIALECTS IN UTTARADIT

Miss Wanjilyn Chutiwat

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements

for the Degree of Master of Arts

Department of Linguistics

Graduate School

Chulalongkorn University

1991

ISBN 974-578-732-9

วัลลภสิน ชูดีวัตร : เสียงปฏิภาคนชุด ช-จ-ช ในบริเวณรอยต่อของภาษาไทยถิ่นในจังหวัดอุดรดิตถ์
(THE CH-C-S CORRESPONDENCE SET IN THE TRANSITION AREA OF THAI DIALECTS
IN UTTARADIT) อ.ที่ปรึกษา : อ.ดร.ชลิตา โรจนวัฒนวุฒิ, 195 หน้า ISBN 974-578-
732-9

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ศึกษาการใช้เสียงปฏิภาคนชุด ช-จ-ช ในบริเวณรอยต่อของภาษาไทยถิ่นในจังหวัด
อุดรดิตถ์ วัตถุประสงค์ของการศึกษา เพื่ออธิบายลักษณะภาษาในบริเวณรอยต่อของภาษาทั้งในระดับบุคคล
และในระดับชุดเก็บข้อมูล และเพื่อนำผลที่ได้มากำหนดเขตภาษา รวมทั้งศึกษาการปะปนของภาษาในบริเวณ
รอยต่อของภาษาด้วย

การศึกษาครั้งนี้ได้ใช้วิธีเก็บข้อมูลด้วยการส่งแบบสอบถาม ซึ่งประกอบด้วยคำที่ใช้ทดสอบเสียง
ปฏิภาคน 10 คำ แบบสอบถามถูกส่งไปยังอาจารย์ใหญ่ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษา
จังหวัดอุดรดิตถ์ จำนวนทั้งสิ้น 124 โรงเรียน อาจารย์ใหญ่แต่ละโรงเรียน จะเป็นผู้หาผู้ตอบแบบสอบถาม
ที่เป็นชาวบ้านในหมู่บ้าน จำนวน 5 คน แบบสอบถามที่ได้รับกลับคืนมาคิดเป็นร้อยละ 96.77 ของแบบ
สอบถามที่ถูกส่งไปทั้งหมด

ผลการวิจัยแสดงว่า ในบริเวณรอยต่อของภาษาไทยถิ่นในจังหวัดอุดรดิตถ์ มีภาษาที่ใช้ในระดับ
บุคคลอยู่ 22 ลักษณะ และภาษาที่ใช้ในระดับชุดเก็บข้อมูล 45 ลักษณะ ภาษาในระดับบุคคล แบ่งออกได้เป็น
ภาษาเหมือน 4 ลักษณะ และภาษาไม่เหมือน 18 ลักษณะ ภาษาในระดับชุดเก็บข้อมูลแบ่งออกได้เป็น
ภาษาเหมือน 10 ลักษณะ และภาษาไม่เหมือน 35 ลักษณะ ภาษาที่ใช้มากที่สุดทั้งในระดับบุคคลและในระดับ
ชุดเก็บข้อมูลในบริเวณรอยต่อของภาษาแห่งนี้ คือ ภาษาไทยถิ่นอีสาน

เขตภาษาที่พบในบริเวณรอยต่อของภาษาแห่งนี้ มี 7 เขต โดยแบ่งเป็นเขตที่ไม่มีมีการปะปนของ
ภาษา 3 เขต ได้แก่ เขตภาษาไทยถิ่นกลาง เขตภาษาไทยถิ่นเหนือ และเขตภาษาไทยถิ่นอีสาน และ
เขตที่มีการปะปนของภาษา 4 เขต ได้แก่ เขตภาษาที่มีการปะปนระหว่างภาษาไทยถิ่นกลาง และภาษาไทย
ถิ่นเหนือ เขตภาษาที่มีการปะปนระหว่างภาษาไทยถิ่นกลาง และภาษาไทยถิ่นอีสาน เขตภาษาที่มีการปะปน
ระหว่างภาษาไทยถิ่นเหนือ และภาษาไทยถิ่นอีสาน และเขตภาษาที่มีการปะปนระหว่างภาษาไทยถิ่นกลาง
ภาษาไทยถิ่นเหนือ และภาษาไทยถิ่นอีสาน

ส่วนการปะปนของภาษาในบริเวณรอยต่อของภาษาแห่งนี้ พบว่า มีการปะปนระหว่างภาษาไทย
ถิ่นกลาง และภาษาไทยถิ่นเหนือ 2 ลักษณะ การปะปนระหว่างภาษาไทยถิ่นกลาง และภาษาไทยถิ่นอีสาน
4 ลักษณะ การปะปนระหว่างภาษาไทยถิ่นเหนือ และภาษาไทยถิ่นอีสาน 4 ลักษณะ และการปะปน
ระหว่างภาษาไทยถิ่นกลาง ภาษาไทยถิ่นเหนือ และภาษาไทยถิ่นอีสาน 2 ลักษณะ

ภาควิชา ภาษาคำสัตรี
สาขาวิชา ภาษาคำสัตรี
ปีการศึกษา 2533

ลายมือชื่อนิติต วัลลภสิน ชูดีวัตร
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา ชลิตา โรจนวัฒนวุฒิ
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาพร้อม

พิมพ์ต้นฉบับบทคัดย่อ วิทยานิพนธ์ภายในกรอบสี่เหลี่ยมเพียงแผ่นเดียว

WANJILYN CHUTIWAT : THE CH-C-S CORRESPONDENCE SET IN THE TRANSITION AREA OF THAI DIALECTS IN UTTARADIT. THESIS ADVISOR : CHALIDA RODJANAWATHANAVUTHI, Ph.D. 195 pp.

This thesis is a study of the ch-c-s correspondence set in the transition area of Thai dialects in Uttaradit Province, with an aim to explain the linguistic types at both speaker and location levels. The results have been used in defining dialect area and identifying dialect mixtures in the area.

The data was collected by means of questionnaires containing 10 sound correspondence-testing words which were sent to the principals of 124 schools under the province's Elementary Education Office. The principals were asked to find five people in their respective villages as questionnaire respondents. The returned questionnaires accounted for 96.77 percent of the total number sent.

The study results show that Uttaradit's transition area has a total of 22 linguistic types at the speaker-level and 45 at the location-level. At the speaker-level, 4 types are classified as identical languages, and 18 are non-identical languages. At the location-level, 10 types are classified as identical languages and 35 are non-identical languages. The most widely used dialect in the area is Northeastern Thai dialect.

Seven dialect areas were found in the area of study. There are three where a single dialect is spoken : the Central Thai, the Northern Thai and the Northeastern Thai areas. The other four areas use different mixtures of Thai dialects : Central-Northern, Central-Northeastern, Northern-Northeastern, and Central-Northern-Northeastern.

As for dialect mixtures found in the transition area, there are two types of Central-Northern mixture; four types of Central-Northeastern mixture; four types of Northern-Northeastern mixture; and two types of Central-Northern-Northeastern mixture.

ภาควิชา ภาษา คำ สัตร์
สาขาวิชา ภาษา คำ สัตร์
ปีการศึกษา 2533

ลายมือชื่อนิติต วิมลรัตน์ ปติอัคร
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา วิมลรัตน์ ปติอัคร
ลายมือชื่อคณาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงมาได้ ด้วยความอนุเคราะห์อย่างยิ่งจากอาจารย์ที่ปรึกษา คือ อาจารย์ ดร.ชลิตา โรจนวัฒนาวุฒิ ผู้ให้คำแนะนำ และข้อคิดเห็นต่างๆ อันมีค่ายิ่งต่อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ นอกจากนี้ท่านจะกรุณาสละเวลาตรวจสอบ แก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ ด้วยความเอาใจใส่เป็นอย่างดีแล้ว กำลังใจจากท่านมีส่วนทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงมาได้ ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณในความกรุณาของท่านไว้ ณ ที่นี้

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ ศาสตราจารย์ ดร.วิจินตน์ ภาณุพงศ์ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ม.ร.ว.กัลยา ดิงคภักดิ์ ที่กรุณาให้ข้อคิดเห็น และแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ ทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะสำเร็จไม่ได้หากปราศจากความร่วมมือจากอาจารย์ใหญ่ และผู้ตอบแบบสอบถามทุกท่าน รวมทั้งผู้อำนวยการการประถมศึกษาจังหวัดอุดรธานี ที่ให้ความร่วมมือในการเก็บข้อมูลอย่างดียิ่ง ผู้วิจัยขอขอบคุณไว้ ณ โอกาสนี้

นอกจากนี้ งานวิจัยครั้งนี้ได้รับทุนอุดหนุนบางส่วนจากมูลนิธิพระบรมราชานุสรณ์พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณบิดา-มารดา สำหรับความรัก ความห่วงใย และกำลังใจ รวมทั้งสนับสนุนในด้านการเงินแก่ผู้วิจัยเสมอมาจนสำเร็จการศึกษา และขอขอบคุณ คุณวิกร จันทริโรจน์ ที่ให้ความห่วงใยและคอยเป็นกำลังใจให้ทำงานวิจัยชิ้นนี้จนสำเร็จ

ท้ายนี้ผู้วิจัยขอขอบคุณ คุณทิพยา ปวุดินันท์ ผู้พิมพ์วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ด้วยความเอาใจใส่เป็นอย่างดี

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญ	ช
สารบัญตาราง	ญ
สารบัญภาพ	ฎ
บทที่	
1 บทนำ	
1.1 ความเป็นมาของปัญหา	1
1.2 เหตุที่นำเสียงปฏิภาณมาเป็นเกณฑ์ในการวิจัย	5
1.3 วัตถุประสงค์ในการวิจัย	5
1.4 สมมติฐานในการวิจัย	6
1.5 ขอบเขตในการวิจัย	6
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย	7
1.7 นิยามของศัพท์และคำย่อที่ใช้ในการวิจัย	7
1.8 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	13
1.8.1 การกำหนดบริเวณรอยต่อของภาษา หรือกำหนดเส้นแบ่งเขตภาษา ระหว่างภาษาไทยถิ่น	13
1.8.2 การศึกษาลักษณะของการใช้ภาษาในบริเวณรอยต่อของภาษา	17

บทที่	หน้า
2	วิธีดำเนินการวิจัย
2.1	โครงการนำร่อง 29
2.1.1	คัดเลือกเสียงปฏิภาค 29
2.1.2	คัดเลือกผู้ตอบแบบสอบถาม 31
2.1.3	ทดสอบแบบสอบถาม 32
2.1.4	ทดสอบวิธีการเก็บข้อมูล 33
2.2	การสร้างแบบสอบถามในงานวิจัย 35
2.2.1	เนื้อหาของแบบสอบถาม 35
2.2.2	การจัดรูปแบบของเนื้อหาในแบบสอบถาม 36
2.3	การคัดเลือกจุดเก็บข้อมูล 37
2.4	การกำหนดผู้ตอบแบบสอบถาม 45
2.5	การส่งแบบสอบถาม 45
2.6	การบันทึกข้อมูล 47
3	การวิเคราะห์ข้อมูล
3.1	ขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูล 51
3.1.1	การจำแนกคำตอบของผู้ตอบแบบสอบถาม 51
3.1.2	การนับคำตอบของจุดเก็บข้อมูล 55
3.1.3	การประมวลคำตอบเพื่อตัดสีนภาษาของจุดเก็บข้อมูล 58
3.2	การแสดงผลการตัดสีนภาษาของจุดเก็บข้อมูลลงในแผนที่ภาษา 64
3.2.1	การสร้างแผนที่ 64
3.2.2	การกำหนดสัญลักษณ์ที่ใช้ในแผนที่ 64
3.2.3	รูปแบบการวางสัญลักษณ์ที่ใช้แทนภาษาในจุดเก็บข้อมูลแต่ละจุด 66

บทที่	หน้า
4	ลักษณะภาษาในบริเวณรอยต่อของภาษาในจังหวัดอุตรดิตถ์
4.1	ภาษาที่ใช้ในระดับบุคคล 69
4.1.1	ภาษาระดับบุคคลที่เป็นภาษาเหมือน 69
4.1.2	ภาษาระดับบุคคลที่เป็นภาษาไม่เหมือน 70
4.2	ภาษาที่ใช้ในระดับจุดเก็บข้อมูล 74
4.2.1	จุดเก็บข้อมูลที่ใช้ภาษาเหมือน 74
4.2.2	จุดเก็บข้อมูลที่ใช้ภาษาไม่เหมือน 75
5	เขตภาษาในบริเวณรอยต่อของภาษาในจังหวัดอุตรดิตถ์
5.1	การจัดกลุ่มภาษาในบริเวณรอยต่อของภาษา 84
5.1.1	กลุ่มภาษาที่ไม่มีการปะปนของภาษา 84
5.1.2	กลุ่มภาษาที่มีการปะปนของภาษา 90
5.2	การกำหนดเขตภาษาในบริเวณรอยต่อของภาษาในจังหวัดอุตรดิตถ์ 97
5.2.1	เขตภาษาที่ไม่มีการปะปนของภาษา 99
5.2.2	เขตภาษาที่มีการปะปนของภาษา 101
6	การกระจายและการปะปนของภาษาในบริเวณรอยต่อของภาษาในจังหวัดอุตรดิตถ์
6.1	การกระจายของภาษาในบริเวณรอยต่อของภาษา 107
6.1.1	การกระจายของภาษาไทยถิ่นอีสาน 107
6.1.2	การกระจายของภาษาไทยถิ่นเหนือ 107
6.1.3	การกระจายของภาษาไทยถิ่นกลาง 108
6.2	การปะปนของภาษาในบริเวณรอยต่อของภาษา 112
6.2.1	การปะปนของภาษาไทยถิ่นกลางและภาษาไทยถิ่นเหนือ 113
6.2.2	การปะปนของภาษาไทยถิ่นกลางและภาษาไทยถิ่นอีสาน 113

บทที่	หน้า
6.2.3 การปะปนของภาษาไทยถิ่นเหนือและภาษาไทยถิ่นอีสาน	114
6.2.4 การปะปนของภาษาไทยถิ่นกลาง ภาษาไทยถิ่นเหนือ และภาษาไทยถิ่นอีสาน	115
7 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล ปัญหา และข้อเสนอแนะ	
7.1 สรุปผลการวิจัย	118
7.2 อภิปรายผล	118
7.3 ปัญหาที่พบในงานวิจัย	125
7.4 ข้อเสนอแนะ	126
บรรณานุกรม	127
ภาคผนวก	129
ภาคผนวก ก แบบสอบถามที่ใช้ในงานวิจัย	130
ภาคผนวก ข ตารางแสดงการบันทึกข้อมูล	131
ภาคผนวก ค ตารางแสดงผลการตัดลิ้นภาษาของจุดเก็บข้อมูล	163
ภาคผนวก ง วิธีการอ่านสัญลักษณ์ที่แทนภาษาผสมและภาษาผสม ประวัติผู้เขียน	193
	195

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	แสดงตัวอย่างการนับคำตอบของจุดเก็บข้อมูลโดยนับคำตอบของผู้ตอบแบบสอบถามแต่ละคน	56
2	แสดงตัวอย่างการนับคำตอบของจุดเก็บข้อมูลโดยนับคำตอบของผู้ตอบแบบสอบถามทั้ง 5 คนรวมกัน	57
3	แสดงตัวอย่างการตัดลิ้นภาษาของผู้ตอบแบบสอบถามแต่ละคน	61
4	แสดงตัวอย่างการตัดลิ้นภาษาของจุดเก็บข้อมูลจากภาษาของผู้ตอบแบบสอบถามแต่ละคนที่พูดภาษาเดียวกัน	62
5	แสดงตัวอย่างการตัดลิ้นภาษาของจุดเก็บข้อมูลจากภาษาของผู้ตอบแบบสอบถามแต่ละคนที่พูดภาษาต่างกัน	63
6	แสดงจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามที่ใช้ภาษาแต่ละลักษณะ	72
7	แสดงจำนวนจุดเก็บข้อมูลที่ใช้ภาษาแต่ละลักษณะ	79
8	แสดงการบันทึกข้อมูล	132
9	แสดงผลการตัดลิ้นภาษาของจุดเก็บข้อมูล	163

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
1	แผนที่แสดงบริเวณการใช้ภาษาในจังหวัดอุตรดิตถ์ จากผลการศึกษาของ ชลิตา (1888) และ ปานตา (2530) 23
2	แผนที่จังหวัดอุตรดิตถ์แสดงบริเวณพื้นที่ที่นำมาศึกษา 24
3	แผนที่แสดงเส้นแบ่งเขตภาษา และแนวแบ่งเขตภาษาระหว่าง ภาษาไทยถิ่นกลางกับภาษาไทยถิ่นใต้ จากผลการศึกษาของ เกศมณี (2526) และ วรณพร (2526) 14
4	แผนที่แสดงบริเวณรอยต่อของภาษาไทยถิ่นกลาง ภาษาไทยถิ่นเหนือ และภาษาไทยถิ่นอีสาน จากผลการศึกษาของชลิตา (1987) 25
5	แผนที่แสดงบริเวณรอยต่อของภาษาไทยถิ่นกลาง ภาษาไทยถิ่นเหนือ และภาษาไทยถิ่นอีสาน จากผลการศึกษาของชลิตา (2533) 26
6	แผนที่แสดงบริเวณรอยต่อของภาษาไทยถิ่นกลาง ภาษาไทยถิ่นเหนือ และภาษาไทยถิ่นอีสาน จากผลการศึกษาของปานตา (2530) 27
7	แผนที่แสดงเขตภาษาย่อยในบริเวณรอยต่อของภาษาไทยถิ่นกลาง ภาษาไทยถิ่นเหนือ และภาษาไทยถิ่นอีสาน จากผลการศึกษาของ ชลิตา (2533) 28
8	แผนที่จังหวัดอุตรดิตถ์แสดงจุดเก็บข้อมูลในแต่ละตำบล 50
9	แผนที่แสดงผลการตัดลิ้นภาษาของจุดเก็บข้อมูล 68
10	แผนที่แสดงการจัดกลุ่มภาษาของจุดเก็บข้อมูลแต่ละจุดในบริเวณรอยต่อของ ภาษาไทยถิ่นในจังหวัดอุตรดิตถ์ 98
11	แผนที่แสดงเขตภาษาในบริเวณรอยต่อของภาษาไทยถิ่นในจังหวัดอุตรดิตถ์ 98

ภาพที่	หน้า
12	แผนที่แสดงการกระจายของภาษาไทยถิ่นอีสานในบริเวณรอยต่อ ของภาษาไทยถิ่นในจังหวัดอุดรดิตถ์ 109
13	แผนที่แสดงการกระจายของภาษาไทยถิ่นเหนือในบริเวณรอยต่อ ของภาษาไทยถิ่นในจังหวัดอุดรดิตถ์ 110
14	แผนที่แสดงการกระจายของภาษาไทยถิ่นกลางในบริเวณรอยต่อ ของภาษาไทยถิ่นในจังหวัดอุดรดิตถ์ 111